

Petar PENDA*

SAVREMENA ANGLOAMERIČKA (ANTI)TEORIJSKA MISAO

Sažetak: Uprkos činjenici da se u raspravama o savremenoj teoriji sve više insistira na antiteorijskom, te da jedan dio akademske javnosti insistira na tome da živimo u postteorijskom dobu, njeno prisustvo opovrgava ovakve stavove. Savremena angloamerička teorijska misao izuzetno je produktivna i sveprisutna u novim teorijama koje nastaju ili kao reakcija na nemogućnost prethodnih teorija da daju adekvatnu interpretaciju književnog djela ili zbog njihovog limitiranja višeznačnosti književnog djela.

Ključne riječi: *postteorijsko doba, interpretacija, metateorija, kritika, postmodernizam, kulturološke studije*

Savremenu angloameričku teorijsku misao karakterišu dvije oprečne struje koje svojom antipodnošću generišu javljanje novih teorija. S jedne strane javljaju se zalaganja za svođenje teorije na minimum, dok se insistira na potpunom ukidanju metateorije. S druge strane teoriju mnogi vide kao neophodnost koja doprinosi prevazilaženju savremene duhovne i naučne krize, te iznose mišljenje da bez metateorije ne može postojati ni teorija. Mnogi teoretičari smatraju da su kao proizvod prve ideje nastale kulturološke studije. Insistiranje na novim teorijama koje bi omogućilo cjelovitiju interpretaciju, s druge strane, vodi ka novim pluralističkim pristupima kao što su ekokritika, kognitivne studije, savremene naratološke studije, novi istoricizam i pluralističke kulturološke studije.

U nazivima savremenih teorija i aktuelnog perioda književne produkcije dominira prefiks 'post': postindustrializam, postkolonijalizam, postfeminizam, postmodernizam. Neki teoretičari čak sadašnji period književnoumjet-

---

* Petar Penda, Univerzitet u Banjoj Luci

ničkog stvaralaštva nazivaju post-postmodernizam. Književnoteorijska misao koja odražava ovakvo gledište postsvijeta izražena je u velikom broju knjiga koje su naslovljene *Nakon teorije*. Neke od ovih knjiga savremenih angloameričkih teoretičara postavljaju i pitanje da li živimo u postteorijskom svijetu.

Jedan od razloga koji zagovornici ideje ukidanja teorije ističu jeste da je teorija isuviše preskriptivna i da nam svojim aksiomima sužava interpretativno polje, odnosno da limitira višeznačnost književnog djela. Kao dodatni razlog protiv teorije navodi se da ona odvaja studente od književnosti i pravih književnih vrijednosti. Kako su kursevi književnosti na univerzitetima ograničeni brojem časova, studenti koji čitaju Deridu, Fukoa ili Lakana imaju manje vremena da čitaju književna djela. Iz tog razloga se javlja veliki broj knjiga koje se bave jednim teoretičarem i koje sažimaju njegove misli. S jedne strane to zaista omogućava studentima više vremena da se upoznaju s teorijom i da imaju vremena da čitaju književna djela. S druge strane, posredno saznanje o nekoj teoriji predstavlja interpretaciju te teorije i često je svodi na minimum.

Odsustvo književne teorije na univerzitetima obilježilo je početak XXI vijeka, kako zapaža Nikolas Berns u svojoj knjizi *Teorija nakon teorije*¹. I naslov njegove knjige naglašava ovaj trend odsustva teorije. Međutim, ovaj autor iznosi relevantnost bavljenja teorijom i teorijskog promišljanja, tim prije što je teorija doskora imala izuzetno snažan uticaj i ne može se odbaciti. S druge strane, neke teorijske dogme koje nijesu doprinosile boljem razumijevanju književnosti dovele su do postteorijskog, odnosno do tzv. doba „nakon teorije“.

Jedan od razloga početka odsustva teorije leži u skandalu vezanom za Pola de Mana. Navodna nacistička prošlost ovog izuzetno uticajnog teoretičara dovodi u pitanje njegov moralni i naučni kredibilitet. Ovaj skandal doveo je teoriju u fokus novinara i laičkih čitalaca novina i časopisa, koji se ranije nijesu zanimali za teoriju. Javio se pritisak medija i javnosti da intelektualni svijet napusti teoriju, čemu je doprinijelo mišljenje da je teorijski razvoj prešao u haotičnost.

Teri Iglton u svojoj knjizi takođe naslovljenoj *Nakon teorije* zapaža da je vrijeme velikih teoretičara i teorija prošlo, te da su teorije mislilaca poput Fukoa, Deride, Habermasa, Kristeve, Vilijamsa i Džejmsona još uvijek relevantne i živuće. Ono što Igltona brine jeste nedostatak novih teorija. Među-

¹ Nicholas Birns, *Theory After Theory: An Intellectual History of Literary Theory from 1950 to the Early 21st Century*, Toronto, Broadview Press, 2010, str. 11.

tim, on nedostatak novih teorija ne vidi kao postteorijski period jer „[N]e može biti povratka dobu kada je bilo dovoljno izgovoriti da je Kits prijatan, ili da je Milton srčana duha”².

Iako je većina teoretičara saglasna s idejom da je teorija neminovnost, došlo je do ogromne promjene u samom predmetu izučavanja, što je rezultovalo rađanjem jedne nove discipline — kulturoloških studija.

*U razuzdanim akademskim krugovima, zanimanje za francusku filozofiju je ustupilo mjesto opčinjenosti francuskim poljupcem. U nekim kulturološkim krugovima, politika masturbacije je mnogo fascinantijsa od politike Bliskog istoka. Sadomazohizam je porazio socijalizam. Među studentima kulture, tijelo je veoma popularna tema i obično se radi o erotskom tijelu, a ne o tijelu izmučenom glađu. Postoji živo zanimanje za tijela koja se pare, ali ne za ona koja se porađaju. Tihi studenti koji pripadaju srednjoj klasi marljivo se guraju u bibliotekama radeći na senzacionalnim temama poput vampirizma i kopanja očiju, te na temama vezanim za kiborge i porno filmove.*³

Kao reakcija na ranija teorijska apstrahovanja, krajem 1990-ih insistira se na naučnosti zasnovanoj na podacima i činjenicama. Zagovornik ovog pristupa je Franko Moreti koji, između ostalog, mjesto i vrijeme radnje romana proučava kao predstavljanje demografskih pomjeranja i društvenog razvoja. Ovaj novi pristup suprotstavlja se subjektivnosti dekonstruktivističke teorije i pisanje posmatra kao fizički proizvod, a knjigu kao empirijski i komercijalni objekat. Moreti svoje čitanje naziva „udaljenim čitanjem” (distant reading) za razliku od novokritičkog „pomnog čitanja” (close reading). Udaljeno čitanje proučava kako je tekst putovao institucionalno, šta su njegovi konstituenti, te na koji način je distribuisan. Moreti stavlja veći naglasak na institucionalno i tabelarno prikazivanje nego na interpretativno i spekulativno. Ovakav „globalni” pristup proučavanju književnosti čini se neprikladnim jer insistiranjem na sociološkoj historijskoj orijentaciji u velikoj mjeri zanemaruje književni tekst. S druge strane, ovakav pristup donekle uključuje veliki broj knjiga koje nijesu dio „kanona”, odnosno ne proučavaju se u akademskim institucijama. Govoreći o hiljadama romana koji su objavljeni u Engleskoj, Fran-

² Terry Eagleton, *After Theory*, London, Penguin, 2004, str. 1.

³ *Ibid.*, str. 2–3.

cuskoj i Njemačkoj od kasnih 1700-ih do kraja 1800-ih, Moreti ističe da su „kritičari razmatrali samo nekih 200–300 romana, što čini otprilike jedan posto ukupne književne produkcije”⁴.

U kasnijem dvotomnom izdanju *Roman*, Moreti se u izvjesnom smislu koriguje o pitanju spoljašnjeg i unutrašnjeg pristupa:

*Dvije perspektive romana u dva toma. Prvi tom, Istorija, geografija i kultura, uglavnom posmatra roman spolja; Drugi tom, Forme i teme, iznutra. Ali poput konveksnog i konkavnog u Barominijevoj fasadi, unutrašnje i spoljašnje su ovdje djelovi istog oblika, jer je roman uvijek istovremeno i roba i umjetničko djelo: velika ekonomska investicija i ambiciozna estetska forma.*⁵

Početakom 1990-ih na teorijsku scenu stupaju Agamben, Žižek i Badiju. Teorija nastavlja s kritikom normativnih društvenih institucija i u velikoj mjeri se oslanja na Marksova učenja i uzima u razmatranje religiju i politiku. Književnost se posmatra kao disciplina koja se često bavi izuzecima, odnosno stanjem izuzetaka (*state of exception*). Kao primjer za „stanja izuzetaka” u ranom XXI vijeku Berns navodi zanimanje književnog proučavanja za „kontračinjenične” scenarije.⁶ Kontračinjenične studije analiziraju suprotan tok događaja od činjeničnog u istorijskim i tekstualnim scenarijima i imaju za cilj da pokaže mogućnosti intelektualne istorije i da nam pomognu da procijenimo da li su ideje, književni pokreti ili događaji neophodni i uslovljeni određenim okolnostima.

Jedan od puteva kojim je krenula teorija danas jeste književni žurnalizam. I mada su čuveni teoretičari poput Igltona i Kaningema objavljivali u žurnalima poput *Londonske književne revije* (*London Review of Books*) ili *Njujorške književne revije* (*New York Review of Books*), oni su ostali unutar akademije i nastavili da predaju i objavljuju na konvencionalan akademski način. Mnogi su autori, s druge strane, napustili akademiju da bi postali književni žurnalisti i objavljivali prikaze i kritike knjiga u književnim žurnalima i časopisima.

⁴ Franco Moretti, *Signs Taken for Wonders: On the Sociology of Literary Forms*. London, Verso, 1983, str. 15.

⁵ Franco Moretti, *The Novel: Forms and Themes*. Princeton, Princeton University Press, 2006, str VIII.

⁶ Nicholas Birns, *Ibid.*, str. 291.

Mnoge savremene književne teorije preuzele su teme od kulturoloških studija i bave se temama poput tijela, želje, zadovoljstva, moći i sl. Pad književnoteorijske misli i uspon kulturološke teorije može se posmatrati kao smjena vodeće struje marginalijom, odnosno kao sukob tradicionalnog i modernog. Čest je sukob neumoljivih zagovornika ove dvije struje. Međutim, njihov sukob upravo generiše neke nove ideje iz kojih se rađaju i iz kojih će se roditi nove teorije.

Pored povratka estetizmu u proučavanju književnog djela, kao jednu od bitnih tendencija u XXI vijeku Nikolas Berns navodi zalaganje teoretičara za uvođenje strožih naučnih kriterijuma. Takvim nastojanjima, teoretičari pokušavaju da u interdisciplinarnu pristupe proučavanja književnosti uvedu prirodne nauke, koje bi obezbijedile veću objektivnost i naučnost književnim studijama.⁷

Džonatan Kaler u svojoj skorašnjoj knjizi *Književno u teoriji* iznosi mišljenje da je teorija sveprisutna i neizbježna, bez obzira na to što s vremena na vrijeme ne razmišljamo o njoj, kao ni o tome da treba da dišemo, a ipak to činimo.⁸ Problem koji Kaler vidi u jednom dijelu savremene teorijske misli jeste da se teorija ponekada u potpunosti odvaja od književnosti. Tako određene teorije uopšte ne propituju šta jedno djelo čini književnim, već se bave pitanjima ideologije, moći, tijela, pristupajući književnom tekstu kao bilo kom neknjiževnom tekstu, recimo novinskom članku ili usmenom govoru. Na taj način književno djelo postaje korpus poput bilo kog drugog teksta.

Jedan od savremenih pristupa, a koji se oslanja na više različitih pristupa, predstavlja proučavanje književnih djela u kontekstu. Proučavanjem književnih tekstova u širem kontekstu gubi se vještačka granica koju su ranije zastupali kritičari između unutrašnjeg i spoljašnjeg pristupa. U postmodernističkoj, kao i u današnjoj post-postmodernističkoj eri, ove granice su fluidne u toj mjeri da su često jedva vidljive i nekadašnja dva pristupa se objedinjuju i time omogućavaju bolje sagledavanje književnog stvaralaštva pisaca. Kontekstualna analiza podrazumijeva filološku istoriju jezika, književnu tradiciju koja je uticala na djelo i kojoj djelo pripada, društveni, politički i kulturološki kontekst koji utiče na značenje djela i one aspekte biografije koji doprinose boljem razumijevanju djela. Ovakav pristup ne podrazumijeva potragu

⁷ *Ibid.*, str. 290.

⁸ Jonathan Culler, *The Literary in Theory*, Stanford, Stanford University Press, 2007, str. 24.

za značenjem djela van književnog teksta, već implicira dvosmjernu dinamiku: književni tekst se objašnjava kontekstom, dok istovremeno odslikava i rasvjetljava kontekst onoga što se tradicionalno zvalo vantekstualnim svijetom.

Ono što predstavlja pozitivnu odliku savremene književne teorije jeste njena interdisciplinarnost. Upravo prevazilaženjem okvira svoje uže oblasti, savremena književna teorija osvjetljava književne tekstove iz novih uglova: filozofskih, psihoanalitičkih, antropoloških, ideološko-političkih, istorijskih, bioloških, ekoloških, te s aspekta rodnih studija itd. Iz ovakvih teorijskih promišljanja nastao je niz pristupa poput ekokritike koja se bavi izučavanjem književnosti i kulture iz ekološke perspektive i umonogome se oslanja na biološke nauke, feminističke ekokritike, kognitivnih studija koje predstavljaju kritičku analizu književnog teksta koji kao osnovnu premisu uzima vjerovanje da se um i misleni procesi, uz kulturološke proizvode i afektivno iskustvo, mogu sistematično analizirati, te da naš um operiše u formi metaforičnih i metonimijskih aktivnosti.

Posebna karakteristika velikog dijela teorijske misli s kraja dvadesetog i početka dvadeset i prvog vijeka jeste pitanje etičkog. Termin etička kritika se ne odnosi na školu ili kritički pristup, već na odnos etike, književnosti, kritike i teorije. Veliki broj već pomenutih teorija (postkolonijalna teorija, ekokritika, feminizam, te bavljenje ideološkim i političkim itd.) bave se etičkim kao jednim od vrlo važnih pitanja. Teorijska literatura i kritika takođe nastavlja da se bavi starim pitanjem „moralne” uloge književnosti, čime naglašava vezu između umjetnosti i etike.⁹ Pojam „etička kritika” je u izvjesnoj mjeri neadekvatan jer je proučavanje književnosti oduvijek bilo povezano s etikom. Robert Iglston potenciranje etičkog u književnim studijama ocjenjuje kao reakciju dva suprotna gledišta na razvoj teorije 1970-ih i 1980-ih.¹⁰ Jedna grupa kritičara smatra da problematizovanje etičkog nestaje iz književne kritike i da su politički ciljevi koji se kriju iza feminizma, političke kritike i postkolonijalizma preuzeli etički sud, te da je veći dio teorije nihilistički. Naspram ovog mišljenja javlja se struja koja aktuelizuje pitanje etičkog u književnim studijama, insistiranjem na više teorijskog u pristupima. Neki kritičari su zagovarali mišljenje da je etičko sveprisutno upravo u bavljenju pitanjima roda, rase i politike.

⁹ Vidi: Steven K. George, *Ethics, Literature, Theory*. New York, Rowman & Littlefield Publishers, INC., 2005.

¹⁰ Vidi: Robert Eaglestone, *Literary and Cultural Theory: Literary Theory from 1966 to the Present*, Oxford, Wiley Blackwell, 2011.

Jedan od novijih kritičkih pristupa u nauci o književnosti danas predstavlja kognitivna kritika koja se razvila u nauci o književnosti posredstvom kognitivne lingvistike. Prilikom kritičke analize teksta kognitivna kritika polazi od osnovne premise da ljudski um i proces rezonovanja, uz kulturološke proizvode i afektivna iskustva, može biti sistematično analiziran u biološkim i evolucionim okvirima. U pokušaju da rasvijetle sistematičnu i funkcionalnu prirodu mentalnih stanja, ovaj pristup uključuje više različitih disciplina: neuronauke, lingvistiku, psihologiju, antropologiju, filozofiju, informatiku, biologiju i sociologiju. Kognitivna kritika, ili šire kognitivna poetika, nastala je kao pokušaj da se strožim naučnim metodama, koje se koriste u eksperimentalnim naukama, dobiju što objektivniji rezultati.

U osnovi ovog pristupa leži ideja da su „svi konceptualni procesi fundamentalno utemeljeni u utjelovljenoj prirodi ljudskog iskustva”¹¹. U ovom smislu Lejkof i Džonson iznose mišljenje da su metafore koje koristimo da bismo struktuirali naše proživljeno iskustvo univerzalne, te da predstavljaju dio našeg svakodnevnog mišljenja i djelovanja:

*Metafora je za većinu ljudi sredstvo pjesničke imaginacije i retoričkog izraza — pitanje neobičnog prije nego svakodnevnog jezika. Štaviše, metafora se obično vidi kao karakteristika samog jezika, stvar riječi a ne misli i radnje. Iz ovog razloga, većina ljudi misli da se mogu savršeno snaći i bez metafore. Naprotiv, mi nalazimo da je metafora sveprisutna u svakodnevnom životu, ne samo u jeziku, već i u mislima i radnji. Naš uobičajeni konceptualni sistem, u smislu mišljenja i djelovanja, fundamentalno je metaforičan po prirodi.*¹²

Rukovođen ovakvim idejama, kognitivista Mark Tarner sugerije da je ljudski um suštinski „literaran”, s obzirom na to da njegove osnovne operacije predstavljaju forme metaforičke i metonimičke aktivnosti. On iznosi mišljenje da su narativne imaginacije — priče — fundamentalni instrument misli, te da naši racionalni kapaciteti zavise od njih. One predstavljaju sredstvo naše sposobnost predviđanja, planiranja i objašnjavanja. Književni kapacitet je

¹¹ Robert Eaglestone (ed.), *The Encyclopedia of Literary and Cultural Theory: Literary Theory from 1966 to the Present*, Oxford, Wiley-Blackwell, 2011, str. 531.

¹² George Lakoff, Mark Johnson, *Metaphors we live by*. London, The University of Chicago Press, 1980, str. 3.

neophodan za ljudsku kogniciju uopšte i ovo je prvi način prema kome je naš um literaran. Tarner takođe iznosi ideju da parabola¹³ odražava i rasvjetljava proces stvaranja značenja u ljudskom umu:

Književne parabole predstavljaju samo jedan artefakt mentalnog procesa parabole. Izreke često predstavljaju sažete, implicitne priče koje se interpretiraju putem projekcija: „Kad mačke nema, miševi kolo vode,” „Koga zmija ujede i guštera se boji,” „Rđavom majstoru je alat kriv”, „Ne diraj lava dok spava”. U ovakvim primjerima, ciljana priča — priča koju treba da razumijemo — nije otvoreno ni pomenuta, već putem našeg agilnog kapaciteta da koristimo i priču i projekciju, mi projektujemo otkrivenu izvornu priču na skrivenu ciljane priču.¹⁴

Kognitivna kritika insistira na tome da se putem kvantitativnih i statističkih analiza sakupljenih u kontrolisanim, naučno-objektivnim uslovima daju objektivni i provjerljivi rezultati. Vrijednost strogo naučne metodologije i empirijskog izučavanja recepcije čitalaca sužava prostor objašnjenja. Naspram ovakvog pristupa, književne teorije koje se oslanjaju na kritiku umnožavaju moguća tumačenja teksta i vode ga ka još komplikovanijim pitanjima koja ne nude odgovore. U tom smislu Gotšal iznosi mišljenje da bi književne studije trebalo osloboditi ljevičarskih ideoloških predrasuda u korist naučnog pokušaja da se dobiju ideološki neutralni rezultati.¹⁵

Kognitivna kritika insistira na potrazi za književnim univerzalijama, odnosno da se identifikuje šta može biti univerzalno kada je riječ o književnoj formi, koji su to zajedničke osobine osnovnih žanrovskih distinkcija, obrazaca, simbola i određenih tehnika građenja zapleta. Međutim, potraga za univerzalnim prevazilazi svijet književnog teksta i prenosi se na osobenosti specifičnih kultura.

Postoje mnogi izazovi sa kojima se kognitivne studije suočavaju prilikom pokušaja da postanu dio književne teorije. Kao široka disciplina, one zahtijevaju fundamentalnu promjenu književno-kritičkih metoda i sugerišu novo

¹³ Tarner koristi termin *parabola* u značenju *narativa*.

¹⁴ Mark Turner, *The Literary Mind*, Oxford, Oxford University Press, 1996, str. 5–6.

¹⁵ Jonathan Gottschall, *Literature, Science and New Humanities*, Basingstoke, Palgrave, 2008, str. 12.

empirijsko sagledavanje književnih tekstova aparaturom koja još uvijek nije u potpunosti razvijena. U tom smislu, kognitivne studije se u velikoj mjeri oslanjaju na neuronauke čije hipoteze ne mogu biti u potpunosti dokazane.

Slično kognitivnim studijama, kulturološke studije se takođe oslanjaju na veliki broj disciplina, dok je i sami termin *kultura* teško definisati:

Teško se oduprijeti zaključku da je riječ kultura istovremeno i preširoka i preuska da bi bila od velike pomoći. Njeno antropološko značenje pokriva sve od frizure i navika pijenja do toga kako se obratiti drugom suprugovom rođaku, dok estetsko značenje riječi uključuje Igora Stravinskog, ali ne i naučnu fantastiku. Naučna fantastika pripada masovnoj ili popularnoj kulturi, kategoriji koja pluta neodređeno između antropološkog i estetskog.¹⁶

Zbog negativnog odnosa prema teoriji, izučavanje književnosti je u posljednjih nekoliko decenija manje elitističko. Jedna od očiglednijih manifestacija ovakvog trenda predstavlja i uspon kulturoloških studija koje izučavaju književnost kao jedan element kulture, poput filma, medija, slikarstva ili muzike. Poput kulturoloških studija, kognitivna poetika posmatra književnost kao „specifičnu formu svakodnevnog ljudskog iskustva, a posebno kognicije koja je utemeljena u našim opštim sposobnostima da shvatimo značenje svijeta”¹⁷.

Uprkos sve negativnijem odnosu prema teoriji, kako u akademskom, tako i u neakademskim miljeima, te predviđanju smrti teorije, produkcija knjiga koje se bave teorijom ide joj u prilog i naglašava njenu neophodnost. Bez obzira na to da li je riječ o teorijama koje nastoje da književno proučavanje načine „naučnijim” te insistiraju na metodama iz prirodnih nauka ili o teorijama koje insistiraju na višeznačnosti književnog teksta, sve one doprinose bogatstvu teorijske misli i upućuju na neminovnost teorijskog promišljanja književnosti.

¹⁶ Terry Eagleton, *The Idea of Culture*, Oxford, Blackwell, 2009, str. 32.

¹⁷ Joana Gavins & Gerard Steen (ur.), *Cognitive Poetics in Practice*, London & New York, Routledge, 2003, str. 1.

LITERATURA

- [1] Birns, Nicholas, *Theory After Theory: An Intellectual History of Literary Theory from 1950 to the Early 21st Century*, Toronto, Broadview Press, 2010.
- [2] Culler, Jonathan, *The Literary in Theory*, Stanford, Stanford University Press, 2007.
- [3] Gavins, Joana & Gerard Steen (ur.), *Cognitive Poetics in Practice*, London & New York, Routledge, 2003.
- [4] George, Steven K, *Ethics, Literature, Theory*. New York, Rowman & Littlefield Publishers, INC., 2005.
- [5] Gottschall, Jonathan, *Literature, Science and New Humanities*, Basingstoke, Palgrave, 2008.
- [6] Robert Eaglestone, *Literary and Cultural Theory: Literary Theory from 1966 to the Present*, Oxford, Wiley Blackwell, 2011.
- [7] Lakoff, Mark Johnson, *Metaphors we live by*. London, The University of Chicago Press. 1980.
- [8] Eagleton, Terry, *After Theory*, London, Penguin, 2004.
- [9] Moretti, Franco, *Signs Taken for Wonders: On the Sociology of Literary Forms*. London, Verso, 1983.
- [10] Moretti, Franco, *The Novel: Forms and Themes*. Princeton, Princeton University Press, 2006.
- [11] Turner, Mark, *The Literary Mind*, Oxford, Oxford University Press, 1996.

Petar PENDA

CONTEMPORARY ANGLO-AMERICAN (ANTI-)THEORETICAL THOUGHT

Summary

In spite of the fact that arguments related to contemporary theory have a tendency of being anti-theoretical and that certain academic communities claim we live in a post-theoretical age, theory's presence disputes such a point of view. Contemporary Anglo-American theory is exquisitely productive and all-pervading; it is established either as a reaction to failure of former theories to give ample interpretations of literary works or due to their limitations of presenting literary works' ambiguity.

Key words: post-theoretical age, interpretation, meta-theory, criticism, postmodernism, cultural studies